

Сравнителен анализ на европейските телекомуникационни пазари

Списание „Икономика“, 2008 г.

Настоящото изследване има за цел да представи актуалното състояние на пазарите на телекомуникационни услуги в страните-членки на Европейския съюз, като анализира емпиричните данни за основните подпазари (на фиксирана и мобилна телефония и широколентов достъп по интернет) и открие основните тенденции, наблюдавани на тях през последните няколко години. В основата на изследването стои хипотезата, че телекомуникационните пазари на страните от Западна Европа се развиват с по-бързи темпове от тези от Централна и Източна Европа, което възпрепятства осъществяването на истински единен вътрешен пазар на телекомуникационни услуги в ЕС. Обект на разглеждане и анализ са основни показатели за състоянието на европейските пазари на телекомуникационни услуги, чрез които очертаната хипотеза се потвърждава.

Въведение

Политиката на ЕС по отношение на информационното общество, където се включва и правната и регулаторна рамка на електронните съобщения, част от които са телекомуникациите, е една от основните за общността. Осъзнаването на факта, ще информационните и комуникационни технологии (ИКТ) са двигател на икономически растеж беше потвърдено и доразработено във всички основни политики на съюза поради възможностите, които ИКТ предлагат за решаване на редица технологични, икономически и социални проблеми. „Поради факта, че тези технологии присъстват във всяка индустрия, търговия и държавно управление, иновациите чрез ИКТ са задължителни за подобряване на производителността, разработването на нови стоки и услуги, както и за модернизиране на обществените услуги и посрещане на социалните предизвикателства”¹.

Огромното значение за развитието на информационното общество, което да достига до всички граждани на ЕС, беше потвърдено и в Лисабонската стратегия, където то беше определено като основен инструмент за постигане на нейната приоритетна цел, а именно – превръщането на европейската икономика в най-динамичната икономика в света, базирана на знанието.

В такъв смисъл, телекомуникационните услуги (телефония, интернет и телевизия), които са част от информационното общество, имат своето подобаващо място в европейските политики, още повече, че те са от жизненоважно значение не само заради 5 %-вия дял от БВП, огромните инвестиции и работни места, които ИКТ генерират в ЕС, но и поради простия факт, че от телекомуникационните услуги зависи функционирането на цялата европейска икономика и общество.

Въпреки немалките усилия на ЕС обаче да подпомогне създаването на информационно общество, сходно и всеобщо достъпно във всички страни на ЕС, още на пръв поглед установяваме, че това не само, че не е напълно осъществено в нито една страна-членка

---

¹ Моралийска М., „ИКТ секторът в Европа – двигателят на икономически растеж и социален просперитет”, сп. „Ютилитис”, бр. 2(41) година V, март 2007 г.

на ЕС (т.е. абсолютно всеки гражданин на страната да има достъп до определни услуги онлайн), но и че различията в постигането на определено ниво на информационното общество в различните страни-членки на ЕС са значителни. Огромна е разликата по отношение на достъпността на населението до компютър в Дания и България, например. Това навява на мисълта, че още не е завършено изграждането на единен европейски пазар на телекомуникационни услуги и че това не би могло да стане без държавна намеса, а именно чрез регулация, която се формира на общностно и транспонира на национално ниво от всяка страна-членка.

Преглед на европейския телекомуникационен пазар

Телекомуникационният сектор е най-големият самостоятелен елемент на областта на ИКТ, представляващ почти 44 % от неговата обща стойност². През 2007 г. приходите от него са оценени на 293 млрд. евро, което е ръст с 1,4% в сравнение с 2006 г. През 2007 г. съвкупните инвестиции в сектора, изразени като капиталови разходи, се оценяват на над 50 млрд. евро, което е нарастване спрямо предходната година и пета последователна година на ръст на инвестициите.

Подобно на 2006 г., през 2007 г. операторите на фиксирани услуги са инвестирали приблизително 13,5 % от приходите си³.

Фиксираните телефонни услуги продължават да бележат спад по отношение на приходите, докато мобилните услуги продължават да следват тенденция на нарастване, а широколентовите услуги - да показват силно изразен ръст. Най-голям дял в състава на пазара се пада на мобилната телефония - 46,7%, следвана от фиксираната телефония – 26,9%, фиксирания пренос на данни – 21,20% и кабелната телевизия – 5,2%.

Основни показатели

За целите на анализа в настоящото изследване се използва общоприетото географско разграничение на Европа на регионите: Западна (ЗЕ) и Централна и Източна Европа (ЦИЕ). Както е известно, страните от ЦИЕ извършиха по-късно реформите и прехода към пазарна икономика, поради което и пълноправното им членство в ЕС стана факт по-късно във времето. Този комплекс от фактори оказва значително въздействие върху развитието на икономиките на отделните страни. От една страна – процесите на приватизация и либерализация на телекомуникационните пазари на отделните страни протекоха на различни етапи и дадоха неравен старт на развитието на ефективна пазарна конкуренция. От друга страна, възприемането на европейското законодателство в областта на електронните съобщения също се осъществи на няколко етапа, поради което някои страни (напр. България) възприеха действащата в момента европейска регулаторна рамка в областта на електронните съобщения доста по-късно от останалите страни членки⁴. Като резултат към момента в някои страни се извършва втори етап от анализа на отделните телекомуникационни подпазари, докато България е още в началото на първия такъв и не е договорен преходен период, през който тя трябва да преодолее изоставането.

---

² Европейска обсерватория за информационни технологии (ЕИТО) 2007 г.

³ Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2007 г. (13-ти доклад), Брюксел, 19/03/2008 COM(2008) 153

⁴ България направи това на 22 май 2007 г., когато беше приет Закона за електронни съобщения (ЗЕС)

Така на практика регулаторната рамка оказва основно въздействие за облика на днешния телекомуникационен пазар. Хипотезата на настоящото изследване е, че все още не е постигнат единен телекомуникационен европейски пазар, поради големите различия в състоянието на отделните пазари на телекомуникационни услуги в ЗЕ и ЦИЕ. Състоянието на националните телекомуникационни пазари ще бъде анализирана на базата на показатели, кореспондиращи на основните характеристики на тези пазари, а именно: дялове на фиксираната и мобилната телефония от цялата телефония, ползване на широколентов достъп до интернет и сумарния показател „е-готовност”.

I. Фиксирана телефония

Този показател дава представа за делът на фиксираната телефония спрямо цялата телефония, както и за дела на историческия оператор⁵ във всяка страна членка. През последните няколко години се забелязва устойчива тенденция към намаляване на приходите от фиксираната телефония, като основните причини за това са две: понижаване на цените на този вид услуги и масова промяна на поведението на потребителите, които все повече предпочитат мобилна пред фиксираната телефония. Друг ускорител на този резултат е началото на даването на линии под наем и отварянето на достъпа до последната миля⁶. Важен фактор е и нарастващата употреба на гласа през интернет протокол (VoIP).

Приходите от фиксирани телефонни услуги продължават да спадат с около 5 %, както и през 2006 г. По приходите се оценяват на 79 млрд. евро. Въпреки наличието на множество алтернативни оператори в повечето европейски страни и техния растящ дял в приходите, историческите оператори във всички европейски страни продължават да заемат централно място в този вид телекомуникационни услуги, което често поставя под съмнение ефективността на пазарната конкуренция. По данни на ЕК в условията на растяща конкуренция с други мрежи, пазарните дялове на историческите оператори намаляват, но с по-бавно темпо от преди (и като приходи от услуги на дребно и като обем на трафика). В някои страни, фиксираните оператори дори са засилили позициите си. данни на ЕОИТ

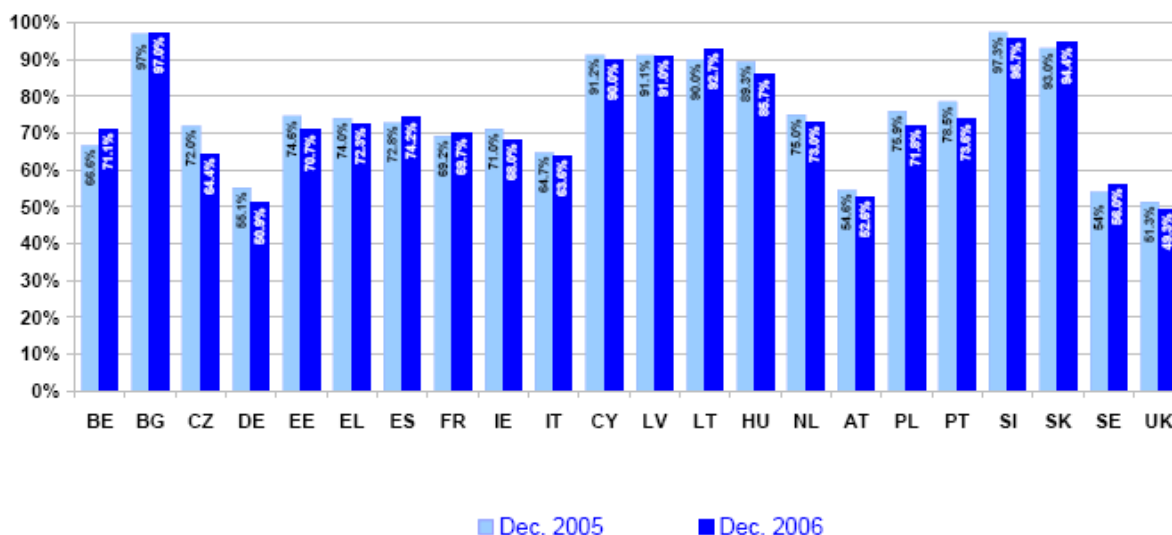
За да направим извод относно нашата хипотеза по този показател, трябва да проверим следното: как се развива (расте или намалява) пазарният дял на историческия оператор във всяка от страните-членки. Ако се докаже, че той намалява (което е признак на развиваща се пазарна конкуренция) в ЗЕ, и расте или остава непроменен в ЦИЕ, то би могло да бъде доказателство на хипотезата на настоящото изследване, че пазарите на телекомуникационни услуги се развиват с по-бързи темпове в Западна, отколкото в Централна и Източна Европа, и че се оформят два полюса на европейския телекомуникационен пазар, които са на различно ниво на развитие и възпрепятстват осъществяването на единен европейски пазар на телекомуникационни услуги.

Фиг. 1 Пазарен дял на историческия оператор на пазара на фиксирана телефония (всички видове обаждания, по приходи от услугите на дребно)

---

⁵ „Исторически оператор” е термин, използван да означава онзи телекомуникационен оператор във всяка страна, който е представлявал естествен монопол на пазара на далекосъобщения преди да бъде приватизиран и да се осъществи пазарна либерализация (напр. във Великобритания това е British Telecom, в Германия – Deutsche Telekom, в България – Българска Телекомуникационна Компания).

⁶ Достъпът до последната миля е физическият достъп до медния абонатен чифт, чрез който се предоставя фиксирана гласова телефонна услуга и широколентов достъп до Интернет по DSL технология.

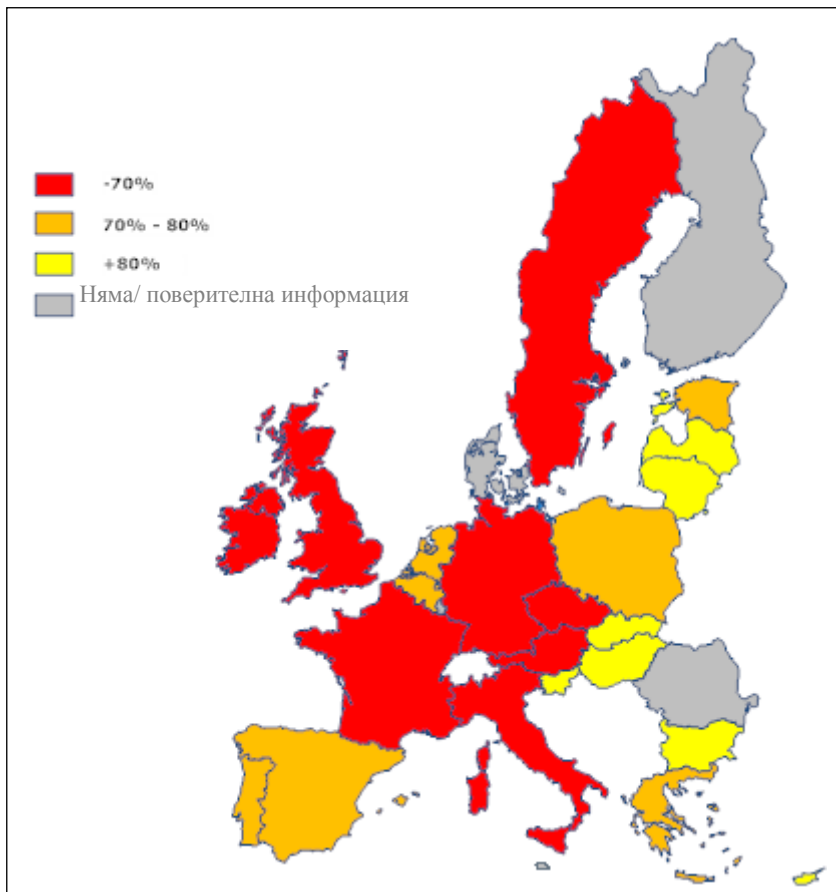
Източник: 13-ти Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2007 г., Европейска комисия

На фиг. 1 са показани стойностите на пазарните дялове на историческите оператори във всяка страна-членка на ЕС поотделно, за 2005 и 2006 г. Очевидно, най-големи намаления в приходите се наблюдават в Чехия (от 72% през 2005 г. на 64.4% през 2007 г.), Естония (от 74.6% на 70.7%), Ирландия (от 71% до 68%), Унгария (от 89.3% до 85.7%), Полша (от 75.9% до 71.8%) и Португалия (от 78.5% до 73.6%).

В други страни, например Белгия (от 66.6% до 71.1%), Литва (от 90.0% до 92.7%), или Словакия (от 93.0% до 94.4%), пазарният дял на историческия оператор през 2006 г. е нараснал спрямо предходната година.

Въпреки, че на пръв поглед данните са оптимистични за страните от ЦИЕ, защото показват, че в повечето от тях делът на историческия оператор (на пазара на фиксирана телефония) там намалява, а в много от западноевропейските страни се наблюдава тъкмо обратното, това още не означава, че страните от ЦИЕ са по-добре представени по този показател. На фиг. 3 се вижда, че делът на историческия оператор във фиксираната телефония в страните от ЦИЕ е в най-добрия случай между 70 и 80%, а в пет от страните – България, Унгария, Словения Словакия, Литва и Латвия – дори над 80%. За разлика от тях в повече от страните в Западна Европа (с изключение на Испания и Португалия) този дял е по-нисък от 70%.

Фиг. 2 Пазарен дял на историческия оператор във фиксираната телефония, окт. 2007

Изводът се потвърждава и от стойностите по показателя „брой оператори на пазара на фиксирана телефония, които имат сумарен дял от 90%”⁷. Той показва, че в страните от ЗЕ този брой е по-голям. Така например броят на страните от ЗЕ, в които на пазара на фиксирана телефония функционират повече от 5 оператора (които имат сумарен дял от минимум 90%), през 2006 г. е 8 – Белгия, Дания, Германия, Испания, Ирландия, Италия, Швеция и Великобритания. В ЦИЕ броят им е над 5 само в 2 страни - Гърция и Австрия⁸. Това означава,

че на пазарите на фиксирана телефония в ЦИЕ съществува пазарна конкуренция, но тя все още не е толкова добре развита както тази в страните от ЗЕ. Единният европейски пазар на телекомуникационни услуги не е реален, тъй като се наблюдава разлика между двата региона по този показател.

II. Широколентов достъп до интернет

Този показател е включен в анализа поради огромното значение на широколентовия интернет достъп за развитието на информационното общество и големите очаквания, възлагани на ИКТ за изпълнение на поставените им технологични, икономически и социални цели.

По данни на ЕК и през 2007 г. навлизането на бродбенда продължи да нараства – броят на линиите за фиксиран широколентов достъп беше повече от 99 милиона към 1 януари 2008 г. (при 80 милиона през януари 2007 г.).

Въпреки, че ръстът в разпространението на широколентовия продължи да расте, това се случи с различна скорост в различните страни членки, което увеличи „пропастта” между тях. Забелязва се също и нарастване на разликите по отношение на наличността на широколентов достъп в градските и селските райони.

Ръстът на нивото на широколентов достъп в ЕС през 2007 г. е най-висок във Финландия, Германия, Швеция, Ирландия и Кипър. И докато във Финландия и Швеция

⁷ Показателят е разработен и използван в докладите на ЕК за развитието на пазара на електронни съобщения в ЕС през последните няколко години.

⁸ Вж бележка под линия номер 9.

този ръст започва от една висока позиция, то за останалите страни той прилича повече на догонване на първенците. Други страни с ръст, по-висок от средния за ЕС са Румъния, Гърция, Латвия, Малта, Унгария, Великобритания, Чехия и Люксембург, което обаче не ги постави по-високо в класацията. Даже напротив – разликата между двете страни с най-високо и ниско ниво на навлизане нарасна от 27.4% (януари 2007 г.) до 28.0% (януари 2008 г.)

В международен план можем да отбележи, че към юли 2007 г. Дания и Холандия са не само лидери в ЕС, но и на глобално ниво по показател „навлизане на фиксирания широколентов достъп”. Други 13 страни от ЕС са сред останалите световни лидери, а общо осем страни-членки на ЕС имаха нива на бродбэнда, по-високи от тези в САЩ. Въпреки това, именно поради големите разминавания в различните региони в общността (и до голяма степен и заради много ниското ниво на този показател в новоприсъединилите се страни – България и Румъния), средното ниво в ЕС е все още по-ниско от това в някои други световни икономики.

В следващата таблица авторът анализира европейските пазари от гледна точка на достъпа до широколентов интернет достъп, което присъства на тях, като средство да провери хипотезата дали съществува единен европейски телекомуникационен пазар. Методиката предполага използването на направеното разделение на ЕС на ЗЕ и ЦИЕ, които се открояват като два полюса в нивото на развитие на пазарите на телекомуникационни услуги.

В първата група са страните-членки от Западна Европа (14 на брой), а във втората – тези от Централна и Източна Европа (13)⁹. Както е видно от табл. 1, начело на класацията за разпространение на широколентовия интернет достъп в първата група, както и за целия ЕС, е Дания с показател, равняващ се на 36%. С най-ниска степен на навлизане на бродбэнда в ЦИЕ както и ЕС, е България -7,6%.

Понататък са изчислени средните стойности на показателя за всяка една от групите – за ЗЕ това е 24,7% навлизане на бродбэнда в употреба, а за ЦИЕ стойността е 13,3%.

Оттук установяваме и степента, до която всяка страна членка покрива средното за своята група ниво. В ЗЕ седем страни са под средното за групата си ниво, а в ЦИЕ - пет.

Табл. 1 Ниво на навлизане на широколентов достъп в ЕС (в %), януари 2008 г.

	ЗЕ	%	ЦИЕ	%
1	Дания	36	Естония	21
2	Финландия	35	Австрия	19
3	Холандия	34	Словения	17,3
4	Швеция	31	Чехия	15
5	Белгия	26	Латвия	15
6	Великобритания	26	Унгария	14,2
7	Люксембург	25	Кипър	13,7
8	Германия	24	Литва	13,7

⁹ Страните Гърция и Австрия тук са включени в групата на ЦИЕ поради две причини: 1. Подходено е от географска гледна точка на мястото на тези страни на картата на Европа. 2. Показателите на тези страни по отношение на телекомуникационните услуги и информационното общество са сходни на тези от страните от ЦИЕ в по-голяма степен, отколкото на тези в западноевропейските страни.

9	Франция	23,3	Румъния	9,8
10	Испания	18	Гърция	9
11	Ирландия	17,5	Словакия	8,8
12	Италия	17	Полша	8,4
13	Малта	17	България	7,6
14	Португалия	16		
	Средно:	24,7		13,3

Източник: автора с данни на Евростат към януари 2008 г.

Какво означават тези данни?

На първо място, разликата между първия (Дания) и последната страна-членка (България), съответно между групите на ЗЕ и ЦИЕ, тъй като най-добре и най-зле представящите се страни са съответно представители на тези групи, по показател „навлизане на ширококолов достъп” е голяма – 28,4%. Това е първото и най-силно впечатление, което ни създава образа за изключително неравномерно развиващия се Европейски съюз в областта на информационното общество. Със сигурност страните с немного обнадеждаващи показатели ще трябва да предприемат мерки на национално ниво за стимулиране на ръста в разпространението на ширококолов интернет достъп. Това могат да са регулаторни мерки, действия за стимулиране на инвестициите в инфраструктура, разработване на национална стратегия за развитие на бродбънда и др.

На второ място, очевидно силно се очертава разграничението на ЗЕ и ЦИЕ по отношение на разпространението на ширококоловия достъп, тъй като разликата между средните нива на навлизане на бродбънда (средно ниво в ЗЕ – 24,7%, а в ЦИЕ – 13,3%) в тях е значителна – 11,4%. На практика групата на ЦИЕ има средно ниво, което е почти наполовина по-ниско от това на страните от ЗЕ. Тези стойности са доказателство за силно разграничение между състоянието на пазара на ширококолов достъп в двата региона – Западна и Централна и Източна Европа. Определено по-късното либерализиране на пазарите на телекомуникационни услуги и правни реформи във втората група има своето значение за настоящото положение. По-късното членство и възприемането на европейската регулаторна рамка в сектора на по-късен етап бяха първостепенен фактор, който предопредели днешното вървене на „Европа на многото скорости” и в тази сфера.

На трето място, тревожен е големият брой на страни от ЦИЕ (пет – Румъния, Гърция, Словакия, Полша и България), които не само че изостават далеч след първите по бродбънд страни, но и дори не покриват средното за групата си ниво. За тези страни неизбежно през следващите години усилията ще бъдат насочени към догонване на първенците първо в собствената си група, след което и тези в групата на ЗЕ.

За целия ЕС средното ниво на навлизане на ширококоловия интернет е 20%. Може да се заключи, че силно изразените различия между страните членки по показател „навлизане на ширококолов интернет достъп” свидетелства за липсата на единен пазар (включващ правна и регулаторна среда, бизнес климат, инфраструктура, иновации и насърчаване на конкуренцията) на ширококолов достъп в общността на този етап от развитието му. Необходими са спешни и ефективни мерки, включително регулационни мерки на общностно и национално ниво за преодоляване на различията.

Особено тревожно е нивото на навлизане на широколентов достъп в България. Въпреки ръста, който е факт през изминалата година (7.56% през януари 2008 г., в сравнение с 4.48% през януари 2007 г.), то остава най-ниското в ЕС и много под средното за ЕС ниво (20.04%). Необходими са спешни мерки (включително приемането на национална стратегия за навлизане на широколентов достъп) за подобряване на положението в страната по този показател.

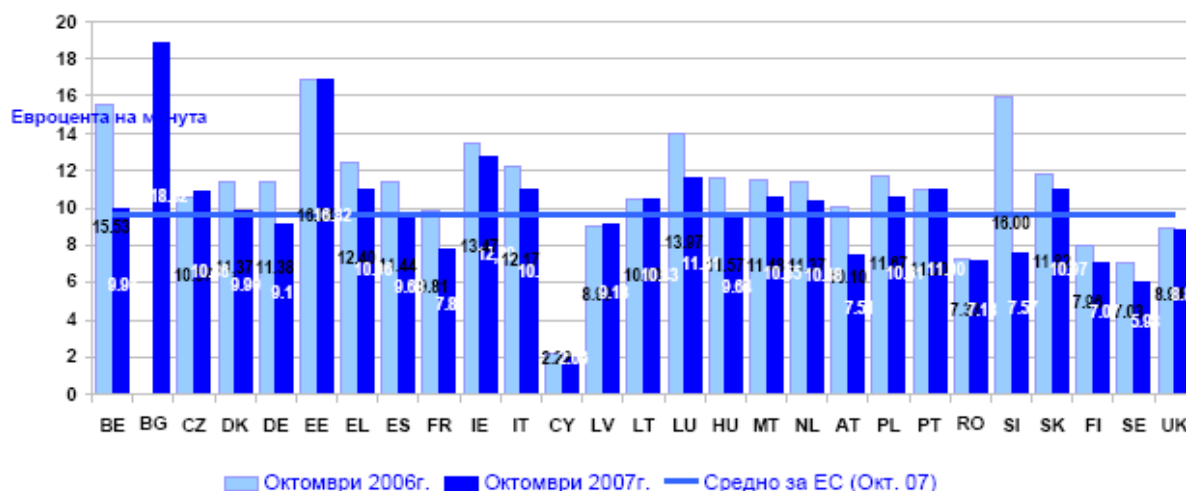
III. Мобилна телефония

През 2007 г. приходите от мобилни услуги се увеличиха от 3,8% спрямо 2006 г. (от 133 млрд. евро на 137 млрд. евро).

Като положителни за развитието на мобилните услуги в ЕС, може да бъдат отбелязани следните факти: на първо място, степента на навлизане на мобилните услуги продължи да се увеличава до условните 111,8 % от населението в сравнение със 103,2 % за предходната година; на второ място, съобщителните услуги от трето поколение (3G) се развиха силно през 2007 г. (86 оператора във всички държави-членки предлагат услуги от трето поколение, а степента на навлизането на 3G услугите нарасна до 20 %¹⁰).

Въпреки това, и в този подсектор се наблюдава силна фрагментираност на единния европейски пазар, която се изразява в големите различия при показателите за пазарите на мобилни услуги в отделните страни. Пример за това са тарифите за осъществяване на крайната връзка при мобилни услуги. Въпреки натиска (чрез регулаторна намеса) на ЕК за понижаване на тарифите на мобилните оператори за осъществяване на крайната връзка, средната стойност за това в ЕС е все още висока - 9,67 евроцента, а различията между тарифите за осъществяване на крайната връзка от мобилните оператори в различните държави-членки са неприемливо големи: от 1,93 евроцента (Кипър) до почти 19 евроцента (България).

Фиг. 3 Такси за свързване при осъществяване на крайната връзка в мобилните мрежи (национална средна стойност, на основа на абонатите). Средно за ЕС – 9.67 евроцента (октомври 2007 г.)

¹⁰ Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2007 г. (13-ти доклад), Брюксел, 19/03/2008 COM(2008) 153

Източник: 13-ти Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2007 г., Европейска комисия

Слабото развитие на пазара на паневропейски мобилни услуги е голямо разочарование и за потребителите, и за европейските отговорни органи. С усилията на г-жа Вивиан Рединг, Комисар в Европейската Комисия по въпросите на информационното общество и медия, цените на услугите международен роуминг бяха намалени и ще продължават да намаляват и в бъдеще поетапно.

Различията между отделните страни членки по отношение на цените, на които мобилните оператори предоставят услугата международен роуминг, бяха намалени с Решение за международния роуминг от 30 юни 2007 г. Приетото предложение за регулиране предвижда цените на услугата да бъдат намалени поетапно за 3 години (2007 – 2009 г.). Още през лятото на 2007 г. беше определен таван на цените на роуминг услугите и между мобилните оператори, и за потребителите. Т.нар. „Евротарифа” ще бъде допълнително намалена през 2008 г. (до 46 цента за обаждания, инициирани в чужбина и 22 цента за обаждания, получавани в чужбина) и през 2009 г. (до 43 цента за обаждания, инициирани в чужбина и 19 цента за обаждания, получавани в чужбина¹¹).

След гласуването на предложението наистина беше направена стъпка напред към реализирането на европейския вътрешен пазар на телекомуникационни услуги. Подобно намаление обаче не съществува при кратките текстови съобщения и преноса на данни, където също има вероятност ЕК да се намеси с регулация, ако пазарът сам не се регулира по посока на намаление на цените. „Надявам се, че индустрията сама ще реши за SMS и преноса на данни, изпратих множество послания по този въпрос. И мисля, че сега всички ми вярват, когато кажа, че ако индустрията не направи нищо, аз ще го направя”¹². Подобни стъпки са от изключително значение, тъй като биха довели до зараждането на истински европейски мобилен пазар за пренос на данни. Засега обаче се потвърждава хипотезата, че вътрешният пазар е фрагментиран и неединен.

IV. Е-готовност на страните в ЕС

Този показател е разработен от Економист Интелидждънт Юнит и се изчислява на годишна основа. Той включва шест категории оценки¹³, които имат различно тегло в общата оценка за е-готовност. Този показател е изключително подходящ за настоящото

---

¹¹ Цените са за минута и без ДДС.

¹² В. Рединг, изказване на Втората кръгла бизнес маса с ЕК, Брюксел, 29 януари 2008 г.

¹³ Те са: 1. Свързаност и технологична инфраструктура - измерва достъпа, който хората и бизнеса имат до фиксирана и мобилна телефония, персонални компютри и интернет. 2. Бизнес среда включва 70 индикатора, покриващи критерии като икономическата и политическа стабилност, регулаторната среда, данъчната политика и политиката за конкуренцията, трудовия пазар, качеството на инфраструктурата и отвореността към търговията и инвестициите. 3. Ползване на ИКТ – оценява колко разпространени са е-бизнес практиките във всяка страна - напр. колко от търговията на дребно се извършва онлайн, доколко интернет се използва за автоматизиране на бизнес процесите и каква е подкрепата на правителството за инвестиции в ИКТ и развитие на онлайн платежните системи. 4. Правна и политическа среда – включен поради факта, че развитието на е-бизнеса зависи от общата правна рамка и от специфичните закони, регламентиращи употребата на интернет. Тук спадат степента на трудност при регистриране на нов бизнес и защитата на частната собственост, в частност интелектуалната. 5. Социална и културна среда – свързана с т.нар. категории „е-грамотност” (грамотността и техническото образование, необходими за използването на интернет услугите) и „е-бизнес” (предприемачеството и умението да се поема риск, за да се създаде иновативен продукт). 6. Спомагателни е-услуги – необходимите на е-бизнеса спомагателни услуги като консултиране, IT услуги и решения за бек-офиса.

изследване поради своята комплексност, тъй като групира в едно множество показатели, отнасящи се до телекомуникационния сектор (ниво на навлизане на телефония и интернет), с други, отнасящи се до регулаторната среда, условията за бизнес и инвестиции и за развитие на информационното общество.

Според доклада през 2006 г. регионът на Западна Европа се отличава като дома на страните с най-голяма е-готовност. Позициите на първите десет в класацията страни само слабо са се променили спрямо предходната година, като Дания остава начело на класацията за целия свят. Швеция (4-то място) и Швейцария (3-то място) си разменят местата.

Табл. 2 Класация на страните от ЗЕ по е-готовност през 2006 г.

Място в	Място в	Страна	Място в цялата	Оценка на е-
1	1	Дания	1	9.00
2	3	Швейцария	3	8.81
3	2	Швеция	4	8.74
4	4	Великобритания	5	8.64
5	6	Холандия	6	8.60
6	5	Финландия	7	8.55
7	7	Норвегия	11	8.35
8	8	Германия	12	8.34
9	9	Австрия	14	8.19
10	10	Ирландия	16	8.09
11	11	Белгия	17	7.99
12	12	Франция	19	7.86
13	13	Испания	24	7.34
14	14	Италия	25	7.14
15	15	Португалия	26	7.07
16	16	Гърция	29	6.42

Източник: Economist Intelligence Unit, 2006 г.

В сравнение със Западна Европа, страните от Централна и Източна Европа отново са значително по-ниско в тази класация. Като се има в предвид, че тя в голяма степен има събирателен характер на основните показатели, характеризиращи телекомуникационния сектор, то можем да заключим, че наистина съществува значителна „дигитална пропаст“ между двете групи страни.

Табл. 3 Класация на страните от ЦИЕ по е-готовност през 2006 г.

Място в	Място в	Страна	Място в цялата	Оценка на е-
1	1	Естония	27	6.71
2	2	Словения	28	6.43
3	3	Чехия	32	6.14

4	4	Унгария	32	6.14
5	5	Полша	34	5.76
6	6	Словакия	36	5.65
7	8	Литва	38	5.45
8	7	Латвия	39	5.30
9	9	България	44	4.86
10	10	Румъния	49	4.44

Източник: *Economist Intelligence Unit, 2006 г.*

Още по-тревожно е вече констатираните по-горе различия и в рамките на самите групи. В ЦИЕ наблюдаваме огромна пропаст между първите и последните по показател страни. Можем да твърдим, че тоа е регион на силни „дигитални“ контрасти, където първенци в групата са бързоразвиващите се стари членове на ЕС (приети през 2004 г.), а на другия край са новите членове (България и Румъния). 22 места разделят Естония от Румъния, която е в дъното на таблицата.

Оценките, които различните страни от ЦИЕ получават също варирират в голям диапазон. Сериозно раздвижване в класацията обаче не се забелязва – традиционно първите 6 страни не променят местата си, а най-новите страни-членки (България и Румъния) са в дъното на таблицата.

Изводът е, че по показател „е-готовност“ регионът на ЦИЕ продължава да е на голямо разстояние от този на ЗЕ (49 места – от общо 68 – ги делят в класацията). Това се потвърждава и от анализа по-долу на основни показатели, касаещи развитието на ИКТ сектора като цяло – инфраструктура, човешки ресурси, технологии, инвестиции в ИКТ.

Каква е разликата тук между регионите на ЗЕ и ЦИЕ?

1. По показател „Инфраструктура“

- ЗЕ - добре развита
- ЦИЕ - не особено добра инфраструктура за фиксирана телефония; ниско ниво на навлизане на интернет и сравнително бавен темп на навлизане на широколентов достъп.

2. По показател „Социална и икономическа среда“

- ЗЕ - Благоприятстваща развитието на ИКТ иновации и тяхното внедряване
- ЦИЕ - Редица слабости в правната и бизнес средата. Непоследователна и неефективна политика по отношение на ИКТ, която продължава да спъва дигиталния прогрес в някои от страните. Пример за това е неуспешния опит на правителствата да насърчат появата на истинска конкуренция сред историческите оператори, които с нежелание споделят мрежите си. Напредък имат Естония и Словения, които през последните години задминават в класацията последните страни от групата на ЗЕ. Наблюдава се подобрение в правната и политическа среда в страните в периода след встъпване в членство в ЕС.

3. По показател „Човешки ресурси“

- ЗЕ - Много от страните са успели да „уползотворят“ високообразованите и талантливите си човешки ресурси.

- ЦИЕ - До-голяма степен в някои от страните са налични обучени човешки ресурси ; не навсякъде, където ги има обаче се ползват рационално.
  4. По показател „Свързаност“
- ЗЕ - Висока; над 100% навлизане на мобилната телефония, над 40% навлизане на бродбенда средно за региона
- ЦИЕ – Над 80% навлизане на мобилната телефония, в някои страни – над 100%.
  5. По показател „Нови технологии“
- ЗЕ - Безжичният ширококолентов достъп набира скорост; IPTV навлиза широко
- ЦИЕ - Навлизат с по-бавен темп, поради липса на средства за мащабни инвестиции и по-ограничените възможности на пазарите
  6. По показател „Обществен сектор“
- ЗЕ - Огромни ползи са реализирани от програмите на ЕС за развитие на ИКТ – нараснало е използването на интернет в обществения сектор; нараства използването на интернет за разплащания между бизнеса и правителството.
- ЦИЕ - По-трудно навлизат ИКТ в обществения сектор; по-бавно се развива информационното общество.
  7. По показател „Инвестиции в ИКТ“
- ЗЕ - Значителни; налице са очевидни ползи (нарастнала производителност) сред фирмите, чиито служители ползват ИКТ и интернет¹⁴.
- ЦИЕ - Под въпрос. Няма достатъчно добре разработена и благоприятстваща регулаторна рамка, която да привлече повече чуждестранни инвестиции в ИКТ.

Все пак се забелязват и положителни тенденции в някои страни от ЦИЕ. Една от тях, положителна за България, но не и за други страни от региона, е преместването на дестинацията за аутсорсинг на разработването на софтуер и на кол центрове, на изток, от Централна към Източна Европа. България се очертава като предпочитана за това дестинация¹⁵ и получава 44-то място в класацията за е-готовност (от общо 68 страни за цял свят, за 2006 г.). Тенденцията е негативна за страни като Полша, Чехия и Унгария, от където инвеститорите напускат, отблъснати от нарастващото ниво на заплати там, изравняващо ги със западноевропейските. В доклада се посочват предимствата на България, а именно – традициите в науката, доброто обучение по математика, изобилие от обучени IT професионалисти, много от които владеят по няколко езика. Това привлича европейските (и американските) големи фирми – напр. SAP, BMW, Siemens, Boeing и General Motors да погледнат към страната ни като към атрактивно място за инвестиции.

V. Регулаторна рамка

Авторът включва този показател поради няколко причини. На първо място, той е доказателство за комплексността при анализа на телекомуникационния сектор, където си взаимодействат три елемента – инфраструктура – законодателство - инвестиции. На второ място, регулаторната рамка на електронните съобщения се доказва като основен фактор при определянето на пътя на развитие на европейския телекомуникационен

¹⁴ Във Великобритания през 2005 г., по данни на Verdict Research.

¹⁵ По проучване на AT Kearney, за 2005 г.

сектор през последните две десетилетия. Не на последно място, дебатът около проекта за реформа на телекомуникационния сектор, който в момента се води в ЕС, буди много въпроси¹⁶. Ако планираните промени се осъществяват, в близко бъдеще обликът на сегашния телекомуникационен сектор в ЕС би се променил в много голяма степен.

Потвърждава ли се тук хипотезата, че и тук единен европейски пазар не съществува, поради неговата фрагментираност и силната му поляризация, изразена в двата региона – Западна и Централна и Източна Европа. И да, и не. На практика различия няма, тъй като европейската регулаторна рамка е еднаква за всички страни членки на ЕС, и членството в общността е гаранция за нейното възприемане. Реално обаче, налице е недостатъчна съгласуваност в приложението на европейската регулаторна рамка. Проблемът произлиза от факта, че еднакви/ подобни проблеми с пазарната конкуренция не се третират с еднакви/ подобни мерки в различните страни членки.

Проблемът се допълва и от други трудности като различните регулаторни подходи в страните-членки, липсата на независими регулаторни органи в някои от държавите (което беше констатирано от ЕК в началото на годината), закъснения в прилагането на мерките, както и проблеми, резултат от неефективни мерки. Всички те са пример за проблеми на регулаторната среда, които заплашват да станат сериозна пречка за развитието на конкурентен вътрешен пазар, който да е в полза на индустрията и потребителите.

Затова се появи и проектът за реформа, тъй като “е илюзорно да се смята, че недостатъците на вътрешния пазар ще изчезнат от само себе си. Те са регулаторни по природа и затова могат да бъдат премахнати само чрез адаптиране на регулаторната система към нуждите на вътрешния пазар”¹⁷. Затова е необходимо да се реформира сегашната институционална уредба, като се предвижда създаването на европейски регулаторен орган, който следва да осигури последователност и съгласуваност на целия единен пазар на ЕС. Дали амбициозните планове на ЕК ще се реализират и какво ще стане на практика в европейския телекомуникационен сектор след 2010 г. обаче, само бъдещето ще покаже.

Литература:

1. Рединг, Вивиан, „Защо Европа се нуждае от по-ефективни телекомуникационни услуги, за да бъде конкурентна?“, Втора Бизнес кръгла маса, Брюксел, 29.01.2008 г.
2. Рединг, Вивиан, „Постигнат прогрес по пакета за реформа на европейския телекомуникационен сектор“, Среца на Съвета на министрите по телекомуникации, Люксембург, 12.06.2008 г.
3. Статистика за широколентовия достъп до интернет в ЕС, Евростат, 2006, 2007 и 2008 г.
4. Статистически данни на Европейска обсерватория за информационни технологии (ЕОИТ)
5. 13-ти Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2007 г., Европейска комисия
6. “CEE Telecoms. The Battle for Growth”, CEE Equity Research, Erste bank, 5 December 2007

---

¹⁶ Проектът за реформа на телекомуникационния сектор беше официално одобрен ЕК от през ноември 2007 г. Оттогава той е предмет на постоянна дискусия на европейските ИКТ форуми, будещ критики и скептицизъм главно по отношение на плана да бъде създаден паневропейски регулаторен орган.

¹⁷ Рединг, Вивиан, член на Европейската комисия по въпросите на информационното общество и медии, „Защо Европа се нуждае от по-ефективни телекомуникационни услуги, за да бъде конкурентна?“, Втора Бизнес кръгла маса, Брюксел, 29.01.2008 г.

7. "E-Communications Household Survey", Fieldwork November – December 2007, Publication June 2008, Special Eurobarometer 293, European Commission
8. "Europe in figures", Eurostat yearbook 2005, European Commission
9. "Information society and External Relations: linking European policies", European Commission 2007.
10. "The Future of IP Interconnection: technical, Economic and Public Policy Aspects", WIK Consult, Study for the European Commission, Bad Honef, 28.01.2008.
11. "The 2006 e-readiness rankings", A White Paper of the Economist Intelligence Unit, 2006.
12. www.hottelecom.com
13. Consulting Agency AT Kearney, www.atkearney.com, 2007.